

ĽUBOŠ BLAHA, MIRIAM LEXMANN

O čom bola bratislavská Konferencia predsedov parlamentov Európskej únie?

Slovensko počas posledného májového víkendu 2007 hostilo viac ako 40 vrcholných predstaviteľov európskych parlamentov. Pod vedením predsedu NR SR Pavla Pašku sa v Bratislave konala v dňoch 24. – 27. mája Konferencia predsedov parlamentov Európskej únie, ktorá je najvyššou formou medziparlamentnej spolupráce na pôde EÚ. Predseda NR SR P. Paška predsedal tejto inštitúcii predsedov európskych parlamentov od júla 2006. Slovenské predsedníctvo vyvrcholilo práve v Bratislave, kde sa stretlo 44 vrcholných predstaviteľov parlamentov z 31 krajín Európy a Európskeho parlamentu.

1. Základné informácie o Konferencii predsedov parlamentov

Konferencia predsedov parlamentov Európskej únie združuje predsedov parlamentov členských krajín EÚ a Európskeho parlamentu, ktorí sa zúčastňujú na stretnutiach na základe princípu rovnocennosti. Závery konferencií sa prijímajú konsenzom. Konferencia bola založená v roku 1963. V prvých rokoch jej existencie sa uskutočnili len dve stretnutia, v rokoch 1963 a 1975. Od roku 1975 sa však toto významné podujatie koná s ročnou periodicitou. Účastníci Konferencie konanej v Lisabone v roku 1999 rozhodli, že Konferencia bude združovať parlamenty členských štátov EÚ a Európsky parlament. Do toho obdobia boli stretnutia organizované striedavo raz parlamentom z čienskej krajiny EÚ a raz parlamentom z čienskej krajiny Rady Európy.

Pred stretnutím predsedov sa podľa zaužívanej praxe koná stretnutie generálnych tajomníkov národných parlamentov, ktorí odsúhlasia navrhovaný program konferencie predsedov. Ďalším významným stretnutím je stretnutie tzv. Trojky, ktorá predstavuje národné parlamenty predchádzajúceho, súčasného a budúceho predsedníctva. Národná rada SR sa po prvý raz zúčastnila na Konferencii predsedov parlamentov v Aténach v roku 2003 ako pristupujúca krajina. Po vstupe do EÚ sa NR SR zúčastnila na Konferencii v Haagu (2004), Budapešti (2005) a v Kodani (2006). Prínosom Konferencie z Haagu bolo prijatie tzv. Haagských pravidiel, ktoré určujú princípy, na základe ktorých by mala fungovať medziparlamentná spolupráca v EÚ. Po Konferencii predsedov parlamentov v Kodani (29. júna – 2. júla 2006) prevzala Národná rada SR predsedníctvo v tejto inštitúcii.

K hlavným témam bratislavského stretnutia patrili otázky budúcnosti Európy, ďalšieho rozvoja medziparlamentnej spolupráce, zvyšovanie národného európskeho povedomia, a pomoc parlamentom nových a vznikajúcich demokracií. Predseda NR SR Pavol Paška využil svoje právo predsedajúceho a pozval na toto vrcholné podujatie aj zástupcu nášho východného suseda, predsedu Verchovnej rady Ukrajiny Alexandra Moroza, ktorý pricestoval na Slovensko aj napriek vypätej politickej situácii vo svojej krajine a prezentoval zahraničnopolitickú víziu Ukrajiny

v rámci posledného piateho panelu Konferencie. Medzi prítomnými nechýbali ani predseda parlamentu krajiny aktuálne predsedajúcej Európskej únii Nemecka Norbert Lammert a predseda parlamentu Portugalska Jamie Gama, ktorej patrí predsedníctvo v druhej polovici roka 2007.

„Nestáva sa každý deň, že človek má možnosť jediným pohľadom obsiahnuť takmer celú Európu. Tá situácia je dnes tu v tejto sále. Za každou z vašich tvárí sú stovky, tisíce, milióny ľudí, občanov európskych krajín. V každej z týchto krajín patria parlamenty k ústredným orgánom politického systému a ich význam pre modernú demokraciu je absolútne nezastupiteľný,“ uviedol predseda Národnej rady SR Pavol Paška vo svojom otváracom prejave. Osobitne pozdravil predstaviteľov rumunského a bulharského parlamentu, ktorí sa na stretnutí zúčastnili prvýkrát ako zástupcovia členských krajín EÚ. Pripomenul, že srdce našej krajiny bije pre Európu a to, že sa reprezentanti Únie zišli na Slovensku, znamená, že sú na pôde EÚ, a teda doma. „Ak má dnes niekto pocit, že Európe došiel dych a nemá dost energie na prehĺbovanie procesu európskej integrácie, potom som presvedčený, že Slovensko je tou pravou krajinou, kde môžeme načerpať sily a do procesu európskeho zjednocovania opätovne vložiť srdce a novú energiu“, zdôraznil Pavol Paška. Na záver svojho úvodného vystúpenia Paška použil slová jedného z najväčších slovenských osobností dvadsiateho storočia, Alexandra Dubčeka, ktoré vyslovil pri preberaní ceny Andreja Sacharova za presadzovanie ľudských práv v Európskom parlamente: „Hľadajme cesty a konajme všetko pre to, čo európske národy spája na ceste dopredu, a nie to, čo ich doposiaľ rozdeľuje.“

Predseda vlády Slovenskej republiky Róbert Fico vo svojom vystúpení ocenil fakt, že Slovensko prvýkrát vystupuje ako hostiteľ predstaviteľov krajín EÚ. Podľa jeho slov slovenská vláda kladie dôraz na sociálny štát, čo je úplne v súlade s politikou EÚ podpory sociálne orientovaného trhového hospodárstva. „Uvedomujeme si, že ďalší rast a rozvoj našej ekonomiky závisí predovšetkým od investícií do vzdelávania, inovačných technológií a sociálnej súdržnosti, bez ktorých by nebola ekonomicky úspešná ani Únia,“ podotkol. Prezentoval pri tom zrýchlenie rastu ekonomiky SR, ktoré sa stalo charakteristickou črtou, čo dokladoval rastom HDP vlni na úrovni 8,3% a v tomto roku s predpokladaným rastom na úrovni 8,9%. Tlmočil tiež presvedčenie slovenskej vlády, že sa podarí zabezpečiť v roku 2009 prechod na európsku menu, netajac, že to nebude ľahké vzhľadom na nespravodlivé Maastrichtské kritériá. „Naša predstava o budúcnosti EÚ sa spája s fungovaním dobre vyladených inštitucionálnych rámcov,“ uviedol ďalej R. Fico. V danom kontexte akcentoval, že slovenská vláda zastáva stanovisko, že základná časť zmluvy pre EÚ by mala zostať zachovaná, aj keď dôjde pri ďalších vyjednávaniach k istým zmenám. „Pokračovanie rozširovania je nevyhnutné a nemalo by sa spájať s ratifikáciou Európskej ústavnej zmluvy,“ zdôraznil premiér R. Fico. Upozornil, že EÚ by mala pokračovať v prístupových rokovaníach s krajinami, ktorým ponúkla perspektívu členstva a rozšíriť tak sféru demokracie a bezpečnosti. EÚ by mala tiež oceniť napr. pokrok na Ukrajine a zintenzívniť diskusiu o jej európskej budúcnosti, ale zároveň skvalitniť aj vlastnú bezpečnostnú politiku. V tejto súvislosti upozornil na to, že situácia súvisiaca s postojmi členských štátov EÚ k Iraku sa nemôže opakovať, keďže len jednotná politika EÚ zabezpečí pre Úniu pozíciu silného hráča na medzinárodnej scéne. Premiér prezentoval aj stanovisko SR k budúcnosti Kosova, pričom sa vyslovil za rýchle prijatie rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN o jeho štatúte.

2. Paška: Čím silnejšia bude EÚ, tým silnejšie budú jej členské krajiny!

Hlavnou témou dvojdnovej konferencie sa jednoznačne stala otázka budúcnosti Európy a s ňou

spojená diskusia o euroústave, ku ktorej zaujala svoje postoje väčšina predsedov parlamentov priamo v diskusii. Keďže počas diskusie bola hmatateľná rôznorodosť postojov jednotlivých predsedov parlamentov k tejto otázke, na návrh predsedu nemeckého Bundestagu sa v záveroch konferencie neobjavilo žiadne jednotné ideové posolstvo na túto tému. Preto je dôležité, aby sme si priblížili priebeh diskusie.

Konferencia potvrdila, že v Európskej únii dnes existujú prinajmenšom tri postoje, ktoré ponúkajú rôzny pohľad na Ústavnú zmluvu, ako aj na štruktúru a model, akým sa má vyvíjať Európska únia. Na jednej strane existujú krajiny, ktoré veľmi otvorene podporujú myšlienku euroústavy, požadujú uchovanie ak už nie názvu a formálnych náležitostí, tak aspoň obsahu Ústavnej zmluvy a zároveň od budúcej Európskej únie očakávajú väčšie prehĺbenie integrácie, ďalšie rozširovanie a posilňovanie spoločných záujmov EÚ. Okrem Nemecka, ako predsedajúcej krajiny EÚ v prvom polroku 2007, sa k tejto väčšinovej pozícii pridalo aj Slovensko a väčšina tých krajín, ktoré za posledné roky európsku Ústavnú zmluvu ratifikovali. Na druhej strane stoja krajiny, ktoré majú bližšie k euroskeptickým postojom a európsku Ústavnú zmluvu považujú po francúzskom a holandskom referende za mŕtvu. Omnoho väčší dôraz kladú na záujmy jednotlivých národných štátov a namiesto euroústavy sú ochotní pristúpiť len na obmedzenú novú zmluvu, ktorá však v niektorých momentoch poprie to, na čom sa v Ríme v roku 2005 zhodli predstavitelia všetkých členských krajín EÚ. Do tejto skupiny krajín patrí tradične Veľká Británia, pričom z nových členských krajín sa k euroskeptikom pridalo aj Poľsko a Česká republika. Tretiu kategóriu tvoria tie krajiny, z ktorých postojov síce cítiť eurooptimizmus a vôľu k väčšiemu prehĺbovaniu európskej integrácie, no ktorým zväzujú ruky meniace sa postoje ich občanov, prípadne ich zamietnutie Ústavy v referende. V tejto kategórii sa nachádza predovšetkým Francúzsko a Holandsko, aj keď pragmatický postoj, podobajúci sa pozícii Francúzov a Holanďanov, prezentovali na bratislavskej konferencii aj mnohé iné krajiny.

Podľa tohto kľúča možno hodnotiť vystúpenia jednotlivých predsedov parlamentov členských krajín EÚ na konferencii ako neprekvapivé. Prvý príspevok predniesol predseda slovenského parlamentu Pavol Paška, ktorý ako hosťiteľ otvoril diskusiu myšlienkou o dejinnej skúsenosti potvrdzujúcej, že zjednotená Európa nie je samozrejmosťou, ale neustálym zápasom o hodnoty a o budúcnosť. Je trvalým pohybom, vyžadujúcim si jasný rámec, víziu a smerovanie. V kontexte ratifikačného procesu Ústavnej zmluvy poznamenal, že sme sa dostali na rázcestie a prišiel čas nájsť odpoveď na otázku – „Kam kráčaš, Európa?“. Vyslovil presvedčenie, že národné parlamenty, rovnako ako aj Európsky parlament, majú v diskusii a v schvaľovacom procese inštitucionálnej reformy EÚ nezastupiteľnú úlohu. Riešenie podľa jeho názoru spočíva predovšetkým v schopnosti komunikácie, ktorá bola v posledných rokoch pribrzdzená.

Paška zdôraznil, že pre Slovensko, ktoré jasne deklarovalo svoju podporu Ústavnej zmluve, bolo prerušenie ratifikačného procesu určitým sklamaním. Posledný vývoj podľa jeho názoru naznačuje, že vzhľadom na narastajúci euroskepticizmus preváži snaha o prijatie inej obmedzenej podoby inštitucionálnej reformy, čo kľúčovú myšlienku ústavnej zmluvy odsunie, a to v neprospech silnej Európskej únie. Podľa Pašku je však v súčasnom globálnom svete naopak nevyhnutné posilňovať pozíciu Európskej únie. Ako konštatoval Paška: „Ak chce Európska únia obstať v globálnej konkurencii, musí sa stať silnou mocnosťou so všetkým, čo k tomu patrí. Osobne som presvedčený, že v dnešnom globálnom svete je potrebné spájať sily, lebo jedine tak môžeme efektívne prispieť k realizácii národných záujmov. Preto zároveň trvám na tom, že ak dnes chceme silné členské štáty, musíme chcieť aj silnú Európsku úniu!“ Ako dodal na záver, Európa by nemala zabúdať ani na svoj sociálny rozmer. Podľa Pašku je hodnota solidarity

pre Európu „akýmsi *sine qua non* a občania našich krajín by mali cítiť, že európska integrácia neoslabuje ich sociálny status, práve naopak.“ Na tento moment nadviazalo aj mnoho ďalších rečníkov, napríklad predsedníčka rakúskeho parlamentu.

3. Eurooptimisti a euroskeptici

Zatiaľ čo z prejavu predsedu slovenského parlamentu bolo cítiť jednoznačnú podporu myšlienke európskej Ústavnej zmluvy, o niečo opatrnejšie sa vyjadroval nasledujúci rečník – predseda francúzskeho Senátu Christian Poncelet. „Znovu sme sa ocitli pred sisyfovskou prácou, ktorou je revízia zmluvy,“ poznamenal hneď v úvode svojho vystúpenia. Spomenul obmedzenia časového charakteru, v súvislosti s ktorými je potrebné, aby nová európska zmluva nadobudla účinnosť najneskôr na jar, resp. pred júnom 2009, kedy sa budú konať nové voľby do Európskeho parlamentu. Hovoril aj o potrebe posilniť oblasť rozdelenia kompetencií, aby bolo jasné, kto je za čo zodpovedný. „Občania musia mať pocit, že ústava spĺňa ich očakávania,“ uviedol Christian Poncelet. Napriek tomu, že po francúzskom zamietavom referende o európskej Ústavnej zmluve, bolo pochopiteľné, že Poncelet neobhajoval Ústavnú zmluvu tak otvorene ako Paška, predseda francúzskeho Senátu zdôraznil, že nemožno ustupovať pesimistickým náladám a že treba pracovať na tom, aby bola v kontexte globalizácie Európa stále jednotnejšia. Na čo však upozornil, EÚ musí byť bližšie občanom a namiesto málo zrozumiteľného a komplikovaného textu Ústavnej zmluvy im treba ponúknuť víziu Európy, ktorá bude riešiť ich každodenné, najmä sociálno-ekonomické problémy.

Vieru v Európu i jej občanov vyjadrili vo svojich vystúpeniach aj predsedníčka holandskej Snemovne reprezentantov Gerdi Verbeet a predsedníčka holandského Senátu Yvonne Timmerman-Buck. Napriek tomu, že Holandsko je ďalšou z dvoch krajín, ktoré v referende odmietli európsku ústavu, holandské zástupkyne konštatovali, že väčšina obyvateľov krajiny, ktorá patrí k šiestim zakladajúcim štátom EÚ, podporuje projekt Európskej únie. Ako dodala Timmerman-Buck, vo všetkých členských krajinách EÚ dnes naďalej prežíva väčší či menší entuziazmus voči projektu EÚ, a to nech je spoločným vodidlom európskych politikov. Príčiny zamietavého referenda boli podľa nich rozličného charakteru, ale hlavný dôvod vidia predovšetkým v chýbajúcej informovanosti holandských občanov o špecifikách európskej Ústavnej zmluvy. Timmerman-Buck zdôraznila, že dnes je potrebné, aby boli ideály Európy a spoločná história ešte živšie ako v minulosti. Neúspešné referendá vo Francúzsku a Holandsku sú podľa nej minulosťou a dnes je potrebné hľadiť do budúcnosti. Európska únia pritom do budúcnosti jednoznačne potrebuje nové pravidlá. Ako dodala, viacrýchlostná Európa nie je odpoveďou na vzniknutú situáciu a všetci musíme ostať v jednom rozbehnutom vlaku.

Predseda portugalského parlamentu Jaime José Matos da Gama zvýraznil dôležitosť spravodlivého a vyváženého rozhodovacieho procesu, z ktorého nebudú vylúčené národné parlamenty, význam zachovania jednotnej európskej meny, zahranično-obchodnej politiky, regionálneho rozvoja a reformy v poľnohospodárstve, s tým, že všetko musí byť na prospech všetkým, nie iba úzkym skupinám. „Musíme sa dostať z inštitucionálnej slepej uličky“, vyhlásil Gama. Zdôraznil potrebu prijatia novej zmluvy, ktorá však už nebude *ústavnou* zmluvou. Potreba nového zmluvného základu je podľa Gamu nevyhnutnosťou aj pre pokračujúci proces rozširovania EÚ. Samotné rozširovanie EÚ považuje za jednu z najväčších európskych výprav, označiac ho za obrovský úspech celej EÚ. V závere svojho príhovoru dodal, že jednu z priorít EÚ vidí v dyna-

mizácii vzťahov s Čínou, Indiou, Afrikou, Severnou a Latinskou Amerikou. Navyše upozornil, aby sa EÚ nevracala do konfliktných vzťahov s Ruskou federáciou, aké boli charakteristické pre obdobie studenej vojny.

O nevyhnutnosti vrátiť sa k základným princípom, na ktorých EÚ vznikla, hovoril predseda českého Senátu Přemysl Sobotka, ktorý zároveň varoval pred silnejúcimi tendenciami nadvlády európskych byrokratov odtrhnutých od reality. Jeho zľahka sarkastický prejav sa niesol v euroskeptickom duchu. Sobotka zdôraznil, že sa v diskusii o budúcnosti EÚ treba vyhnúť frázam a venovať sa konkrétnym veciam. Zároveň sa ohradil voči mentorovaniu zo strany starých členských krajín, ktoré podľa neho hovoria novým členským krajinám „buďte ticho, nováčikovia, my to za vás všetko vyriešime“. Ako však Sobotka dodal, v Českej republike ľudia netrpia euroskepticizmom, čoho dôkazom je aj historická skúsenosť Čechov, keď už od 15. storočia, keď Jiří z Poděbrad bojoval za európsku integráciu, sú za zjednotenú Európu. Základný problém EÚ pomenoval Sobotka jednoznačne – byrokratizácia. Pritom nejde o žiadnu nadvládu inštitúcií EÚ nad členskými krajinami EÚ, ale o nadvládu európskych úradníkov nad všetkými v EÚ. Ako dodal, tento stav mu pripomína reálny socializmus. Podľa Sobotku v EÚ strácame dych a nadšenie pre európsky projekt. To však neznamená, že v EÚ je dnes nejaká kríza. EÚ by podľa neho mala v pokoji riešiť konkrétne problémy, ako sú poľnohospodárstvo, energetika, bezpečnosť a iné. Veľké témy ako euroústava podľa neho nie sú tie najdôležitejšie otázky súčasnosti.

Ešte euroskeptickejší príhovor ako Sobotka predniesol predseda poľského Sejmu Ludwik Dorn. Podľa neho je Ústavná zmluva mŕtva a je potrebné vypracovať novú zmluvu. Pritom je nevyhnutné vychádzať nielen z predošlej dohody na Ústavnej zmluve, ale aj zo stanovísk miliónov ľudí, ktoré odmietli euroústavu vo Francúzsku a Holandsku. Podľa Dorna je potrebný nový kompromis, aj keď referenčným bodom pritom ostáva Ústavná zmluva. Zdôraznil, že ani Poľsko nechce, aby EÚ bola naďalej riadená podľa Zmluvy z Nice. Nová zmluva je nevyhnutnosťou, no Ústavnú zmluvu v tomto smere nepovažuje za optimálnu. V súlade s dlhodobopresadzovanými poľskými návrhmi Dorn doplnil, že pre Poľsko je dôležitá najmä otázka rozhodovacích mechanizmov, kde by chcelo posilniť pozíciu svojej krajiny. Podľa Dorna by diskusia o budúcnosti EÚ mala prebiehať bez invektív, ako napríklad národní egoisti, idealisti a pod. Postoje jednotlivých krajín sú legitímne a je nevyhnutné hľadať kompromisy. Na záver Dorn – podobne ako Sobotka – dodal, že EÚ podľa neho v súčasnosti nespí, aj napriek tomu, že sa riešenie témy euroústavy dlhší čas odkladalo, pretože EÚ nie je iba o euroústave a napríklad rozširovanie Schengenského systému o nové členské krajiny je dôkazom, že EÚ naďalej rieši dôležité otázky a hýbe sa dopredu.

V tradične skôr euroskeptickom duchu sa tiahol aj stručný príhovor zastupujúceho predsedu britskej Snemovne reprezentantov Alana Haselhursta, ktorý hneď v úvode s iróniou konštatoval, že prináša hroznú správu: keď odlietal z londýnskeho letiska na konferenciu predsedov do Bratislavy, ulice nelemovali nadšené davy, očakávajúce, že prinesie schválenie Ústavnej zmluvy. Chcel tak demonštrovať nezáujem verejnosti o otázku euroústavy a zdôrazniť, že pre Európsku úniu dnes existujú dôležitejšie témy, ako napríklad globalizácia či klimatické zmeny.

Naopak, eurooptimistickejšie príhovory ponúkli predstavitelia gréckeho, maďarského, talianskeho, fínskeho či slovinského parlamentu. Anna Benakiová, predsedníčka gréckeho parlamentu, konštatovala, že zlyhanie projektu euroústavy môže ohroziť vyhliadky do budúcnosti Európy, pretože ohrozuje dôveryhodnosť EÚ pre občanov. Podľa predsedníčky maďarského parlamentu Katalin Szili musí byť hnacou silou do budúcnosti integrácia a nie izolácia. „Ako majú občania veriť EÚ, keď sa samotní európski politici vyjadrujú voči EÚ skepticky?“, kládla si otázku. Podľa Szili EÚ dnes potrebuje päť vecí: kompromis, zachovanie hodnoty a výsledkov dohody

o euroústave, zapracovanie otázok, ktoré sa vynorili za posledné dva roky, schválenie novej zmluvy pred voľbami do EP v roku 2009 a jej rýchla a úspešná ratifikácia. Pokiaľ bude nájdený kompromis, podľa Szili to napomôže prehĺbeniu kultúry kompromisu v EÚ, a to bude dôležitý signál pre občanov.

Carlo Leoni, zastupujúci predsedu talianskeho parlamentu zdôraznil, že je nevyhnutné rozptýliť sociálne obavy občanov, kvôli ktorým odmietli Ústavnú zmluvu v referendách vo Francúzsku a Holandsku. Leoni dodal, že je zásadne proti otváraní Pandorinej skrinky opätovných rokovaní o novej zmluve. Sauli Niinisto, predseda fínskeho parlamentu, vyjadril presvedčenie, že EÚ dnes musí hovoriť jedným hlasom. V tejto súvislosti zároveň vyjadril znepokojenie z poľských snáh využiť veto na rokovaní Rady EÚ. Podľa Niinista história dokazuje, že vetovanie vedie k úpadku inštitúcií a spolupráce. Preto verí v zrelosť európskych lídrov, že nájdu spoločnú dohodu. Janez Sušnik, predseda slovinskej Národnej rady, sa vo svojom prejave venoval otázke prekonania demokratického deficitu v súčasnej EÚ, pričom ako jedno z riešení ponúkol zvýšenie úlohy národných parlamentov pri vytváraní európskych politík.

Podpredseda Európskeho parlamentu Manuel Dos Santos vo svojom príhovore konštatoval, že EÚ dnes nesmie premeškať príležitosť nájsť dohodu o novej zmluve, pretože budúcnosť by to európskym lídrom neodpustila. Podľa neho nie je možné čakať na dobu, kedy sa národný egoizmus vytratí. Predsedníčka rakúskeho parlamentu Barbara Prammer vo svojom príspevku zdôraznila, že EÚ nemôže ísť iba o ekonomický rast, ale aj o sociálny rozmer a riešenie klimatických zmien. Iba ak EÚ bude riešiť aktuálne problémy, ľudia pochopia, že projekt spoločnej Európy je skutočne v ich záujme. Je potrebné vydať sa bližšie k ľuďom, aby diskusie o európskej budúcnosti neprebiehali len v parlamentoch, ale aj v domácnostiach.

Podľa reprezentanta cyperského parlamentu Demetrisa Christofiasa¹ by ciele EÚ mali zahŕňať aj boj proti chudobe vo svete, boj proti negatívnym dôsledkom globalizácie, boj za dodržiavanie medzinárodného práva a Charty OSN. EÚ by mala pôsobiť v zahraničnej politike ako katalyzátor a nie ako prívesok „nového svetového poriadku“, ktorý sa používa ako výraz pre diktát USA v medzinárodnej politike. EÚ by podľa predsedu cyperského parlamentu mala byť aktívnejšia aj v boji proti klimatickým zmenám.

4. Lammert: Hrozí nám Európa dvoch rýchlostí?

Kľúčový prejav na tému budúcnosť EÚ sa očakával od spravodajcu tohto tematického bloku, predsedu nemeckého Bundestagu Norberta Lammerta. Ten tieto očakávania naplnil. „Nachá-

¹ Z hľadiska stranického rozloženia politických síl na konferencii stojí za zmienku, že pri neúčasti Fausta Bertinottiho, predsedu talianskeho parlamentu (nahradil ho podpredseda Carlo Leoni zo sociálnodemokratickej strany L'Avicová demokrati), ktorý je lídrom jednej z dvoch talianskych komunistických strán Strany komunistickej obnovy, bol predseda cyperského parlamentu D. Christofias jediný zástupca krajnej ľavice na bratislavskej konferencii. Christofias je predseda cyperskej vládnej komunistickej strany AKEL. Dalo sa preto očakávať, že vo svojom prejave sa bude ako jediný kriticky venovať aj otázke pozície USA v medzinárodnej politike. Ostatní účastníci stretnutia boli zástupcami buď konzervatívnych, liberálnych alebo sociálnodemokratických strán a túto problematiku neotvárali. Najviac zástupcov na konferencii bolo z konzervatívneho/stredopravého/kresťanskodemokratického tábora, druhý najväčší počet predsedov parlamentov bol z tábora sociálnej demokracie. Pravo-ľavé rozdelenie účastníkov však nekopíruje rozdelenie na eurooptimistov a euroskeptikov. Tak, ako sa nájdu euroskeptické postoje medzi konzervatívnymi stranami (napr. poľská Právo a spravodlivosť), tak sa nájdu aj vo vnútri sociálnodemokratických strán (napr. britská Labour Party).

dzame sa vo veľmi ťažkej a zložitej situácii, pokiaľ ide o budúcnosť Európskeho spoločenstva,“ priznal v úvode svojho vystúpenia Norbert Lammert. Tiež poukázal na to, že treba vyriešiť jednu z najdôležitejších a nie celkom splnených úloh deväťdesiatych rokov, a to vyjasniť si vzťah medzi rozširovaním a prehľbovaním Európskeho spoločenstva. Inými slovami, otázka stojí, či má byť EÚ väčšia alebo akcieschopnejšia. Podľa Lammerta dnes pred EÚ stoja tri aktuálne výzvy: po prvé, reforma inštitúcií; po druhé akceptácia EÚ zo strany občanov, keďže popularita EÚ je v súčasnosti značne nízka a po tretie, zvýšiť konkurencieschopnosť EÚ v prostredí globalizácie.

Norbert Lammert pripomenul záver marcovej Berlínskej deklarácie, na ktorej sa dohodli predsedovia vlád 27 štátov EÚ (Slovensko zastupoval predseda vlády Róbert Fico) pri príležitosti 50. výročia Rímskych zmlúv, citáciou ustanovenia „a preto sme zjednotení v ciele do volieb do Európskeho parlamentu v roku 2009 postaviť Európu na nový základ.“ Otázkou podľa Lammerta je, či to naozaj dokážeme?

Ako Lammert pokračoval, ani Nemecko ako predsedajúca krajina EÚ nie je v pozícii, aby diktovalo, ako má vyzeráť budúcnosť Európy. Takéto luxusné postavenie jednej krajiny by podľa neho ani nebolo v prospech zjednocovania Európy. Ocenil, že dnes sú samozrejmosťou veci, ktoré boli pred 50 rokmi vylúčené a v tom podľa neho spočíva úspech integrácie. V roku 1957 nikto neveril, že projekt jednotnej Európy bude taký úspešný. Historici budú posledných 50 rokov európskej histórie určite hodnotiť ako najpozitívnejšie obdobie v histórii. Otázka znie, či aj budúcnosť ponúkne dôvod pre takéto pozitívne hodnotenie. Lammert vyjadril presvedčenie, že budúcnosť EÚ je v rukách jej členských krajín a iba ak každý národný parlament schváli spoločnú budúcnosť EÚ, iba tak bude možná spoločná budúcnosť. Preto zdôraznil význam národných parlamentov v diskusii o budúcnosti EÚ. To však podľa neho neznamena, že by mala byť úloha národných parlamentov v európskej politike nejakým spôsobom inštitucionalizovaná. V takom prípade by na európskej úrovni vznikla popri Európskom parlamente a Rade ministrov (akási virtuálna druhá komora parlamentu) aj tretia komora, ktorú by tvorili národné parlamenty. Takýto krok by EÚ neprospeľ.

V súvislosti s Ústavnou zmluvou Lammert konštatoval, že dnes je len menšina proti záverom z Ríma, kde sa európski lídri zhodli na znení euroústavy.² Väčšina členských krajín síce akceptuje, že sú po prerušení procesu ratifikácie Ústavnej zmluvy potrebné určité zmeny, no ako dodal Lammert, aj menšina musí akceptovať, že väčšina je za uchovanie projektu Ústavnej zmluvy a že teda nemožno robiť „krok späť“, ktorý by EÚ doviedol ešte pred samotnú dohodu o tejto zmluve. V opačnom prípade by nebola možná žiadna dohoda a to by malo takéto dôsledky: Po prvé – bude to znamenať, že do Európskeho spoločenstva sa nedostanú noví členovia – ani Chorvátsko, Ukrajina či Turecko, o ďalších ani nehovoriac. „Európsky parlament už odsúhlasil, že bez Ústavnej zmluvy nemôže schvaľovať žiadne rozšírenie,“ informoval N. Lammert netajac, že nemecký parlament zaujíma rovnaké stanovisko, ak sa nepodari presadiť akcieschopnosť Eu-

² Text ústavnej zmluvy je výsledkom niekoľkoročných rokovaní členských krajín EÚ, počnúc Laekenskou deklaráciou z roku 2001, cez Konvent o budúcnosti Európy v rokoch 2002 – 2003, až po medzivládnu konferenciu roku 2004. V Ríme v októbri 2005 bola zmluva podpísaná najvyššími predstaviteľmi členských krajín EÚ. Ratifikačný proces doteraz ukončilo 16 členských krajín EÚ, v dvoch sa ešte musí k schváleniu zmluvy vyjadriť ústavný súd (na Slovensku a v Nemecku). Po zaseknutí procesu ratifikácie po zamietavých referendách vo Francúzsku a Holandsku bolo vyhlásené obdobie reflexie (tzv. Plán D – demokracia, diskusia a dialóg). Otázku Ústavnej zmluvy opätovne otvorilo nemecké predsedníctvo EÚ práve v prvom polroku 2007.

rópskeho spoločenstva. „A po druhé – budeme mať Európu dvoch rýchlostí. A to nikto nechce,“ dodal. Ako doplnil na záver svojho vystúpenia, ak by nedošlo k dohode o Ústavnej zmluve, nešlo by síce o žiadnu apokalypsu, ale nebola by to ani obyčajná prevádzková nehoda. Bolo by to premárnenie jednej veľkej historickej šance a dôkaz, že sme nedokázali prekonať národnú malosť.

5. Bratislavský príspevok do Konferencie

Druhou veľmi dôležitou témou konferencie bola samotná medziparlamentná spolupráca v rámci EÚ a navrhnuté mechanizmy na jej zefektívnenie. Národná rada SR bola poverená na konferencii v Kodani v júli 2006 navrhnúť nové mechanizmy medziparlamentnej spolupráce v EÚ tak, aby sa zlepšila jej efektívnosť v rámci procesov formácie európskych politík.

Treba podotknúť, že v súčasnosti medziparlamentná spolupráca v EÚ prebieha v rámci viacerých fór, z ktorých jedným je samotná Konferencia predsedov parlamentov EÚ, ďalším takýmto fórom je COSAC (Konferencia výborov pre komunitárne a európske záležitosti národných parlamentov členských štátov EÚ), medzi ďalšie piliere medziparlamentnej spolupráce patria medziparlamentné stretnutia, ktoré sú organizované parlamentom krajiny predsedajúcej Rade a Európskym parlamentom, prípadne stretnutia výborov národných parlamentov a príslušných výborov Európskeho parlamentu. Všetky tieto formy medziparlamentnej spolupráce sú usmerňované tzv. Haagskými pravidlami, ktoré boli prijaté na Konferencii predsedov parlamentov EÚ v Haagu v júli 2004. Tieto pravidlá sú založené na záveroch tzv. Aténskej pracovnej skupiny. (Pozn: pred Haagskou konferenciou sa konala Aténska konferencia.)

Na splnenie týchto cieľov NR SR zvolala pracovnú skupinu zástupcov sekretariátov parlamentov, do ktorej si mohli nominovať členov všetky národné parlamenty a Európsky parlament. Medzi najdôležitejšie úlohy tejto pracovnej skupiny patrila ako práca na návrhoch nových mechanizmov na zefektívnenie medziparlamentnej spolupráce v EÚ, tak aj práca na návrhoch nového mechanizmu na stanovovanie predsedníctva v rámci Konferencie predsedov parlamentov, ktorý by mal zaručiť väčšiu prepojenosť medzi politikami predsedajúcej krajiny EÚ a samotnou Konferenciou. Keďže predsedníctvo v Rade EÚ sa mení každý polrok a predsedníctvo Konferencie predsedov parlamentov iba raz do roka, nájdenie takého mechanizmu, ktorý by boli schopné prijať všetky parlamenty, si vyžadovalo veľké diplomatické úsilie zo strany NR SR ako predsedajúceho parlamentu. Podľa tzv. bratislavského mechanizmu, ktorý predložil predseda NR SR Pavol Paška svojim kolegom, a ktorý bol následne prijatý, preberá predsedníctvo Konferencie predsedov parlamentov Európskej únie vždy parlament tej krajiny, ktorá predsedá Európskej únii v druhom polroku daného kalendárneho roka.

Okrem iného na základe návrhu pracovnej skupiny Pavol Paška predložil tiež návrh na znížovanie nákladov, resp. spravodlivejší model financovania výdavkov Konferencie predsedov parlamentov EÚ, ktoré doteraz znášala hostiteľská krajina.

Pracovná skupina začala pracovať aj na zmene Haagských pravidiel tak, aby tieto viedli k vyššej efektívnosti medziparlamentnej spolupráce. Keďže sa však zatiaľ medzi národnými parlamentmi nepodarilo nájsť konsenzus na novom znení Haagských pravidiel, na základe záverov bratislavskej konferencie je pracovná skupina ďalej poverená pokračovať v práci na zmene Haagských pravidiel pod taktovkou ako NR SR, tak portugalského parlamentu, ktorý ako parlament krajiny, ktorá v súčasnosti predsedá EÚ, prebral predsedníctvo Konferencie po Národnej rade.

Keďže nedošlo k dohode na znení nového textu tzv. Haagských pravidiel, Národná rada na základe odporúčaní pracovnej skupiny predložila množstvo konkrétnych návrhov na zlepšenie medziparlamentnej spolupráce v rámci EÚ a dosiahnutie je vyššej efektívnosti. Tieto návrhy boli prijaté s nadšením a predsedovia vo svojich záverov vyzvali parlamenty k ich implementácii.

Európska únia nedosiahne svoje ciele bez dôvery občanov, pričom mostom medzi nimi a európskymi inštitúciami sú národné parlamenty. Zhodli sa na tom účastníci diskusie na tému zvyšovania európskeho národného povedomia, ktorá otvorila druhý deň Konferencie predsedov parlamentov Európskej únie v Bratislave. Predsedajúci Pavol Paška poukázal na význam posilnenia úlohy národných parlamentov pri formulácii cieľov EÚ a na ich zodpovednosť i jedinečnú možnosť vstupovať do legislatívneho procesu a celej agendy únie. „Byť zjednotení v rozmanitosti, ak máme rôzne názory, v jednom spoločnom dome, nemôže ublížiť, naopak nás to obohatiť o nové stimuly a dláždí cestu ku konsenzu,“ zdôraznil predseda NR SR.

V mene Európskej komisie účastníkov stretnutia pozdravil komisár EÚ pre dane a colnú úniu László Kovács. Za kľúčový prvok pri budovaní európskeho povedomia označil nevyhnutnosť ozrejmiť občanom, že žiadna krajina na svete nedokáže sama zvládnuť globálne problémy. „Nemôžeme rátať s podporou občanov, ak nechápu, že integrácia je pre nich a o nich,“ povedal eurokomisár László Kovács. Demonštroval to na príklade, keď veľa ľudí v nových, ale aj v starých členských krajinách vníma EÚ iba ako Brusel a hovorí o nej v tretej osobe množného čísla. Brusel nie je Európska únia, tou je 27 členských krajín s takmer pol miliardou jej obyvateľov. „Dúfam, že jedného dňa bude Európska únia namiesto VY používať slovo MY,“ uviedol Kovács.

V rámci témy zvyšovanie európskeho národného povedomia NR SR predložila štúdiu, ktorá hovorí o formách aplikovaných národnými parlamentmi na preskúmavanie jednotlivých legislatívnych a nelegislatívnych návrhov Európskej komisie, ktorá sa zameriava hlavne na prerokúvanie Legislatívneho a pracovného programu Európskej komisie a Ročnej politickej stratégie Európskej komisie národnými parlamentmi, úlohou a spoluprácou národných parlamentov pri kontrole dodržiavania princípu subsidiarity a proporcionality v rámci EÚ, ako aj príspevkom jednotlivých parlamentov do celonárodných diskusií o budúcnosti EÚ.

V rámci tejto témy sa predsedovia parlamentov vyjadrovali aj k novej iniciatíve Európskej komisie, ktorá pozostáva z toho, že od septembra 2007 Komisia začala priamo zasielať všetky svoje legislatívne a nelegislatívne návrhy národným parlamentom, pričom ich vyzvala k tomu, aby jej zasielali svoje pripomienky k daným dokumentom a sama sa zaviazala tieto pripomienky podrobne preskúmať a zaslať parlamentom písomnú odpoveď obsahujúcu svoju reakciu na jednotlivé pripomienky. Predsedovia parlamentov vo všeobecnosti hodnotili tento krok Európskej komisie veľmi pozitívne. Treba podotknúť, že táto iniciatíva Komisie je založená na návrhu, ktorý obsahuje Ústavná zmluva a Európska komisia ho takýmto spôsobom čiastočne uviedla do praxe. Čo sa týka úlohy národných parlamentov v budúcom zmluvnom usporiadaní EÚ, ich predsedovia vyzvali inštitúcie EÚ, aby zohľadnili význam národných parlamentov pri integračných procesoch a procesoch formácie európskych politík, pričom požadovali, aby nová zmluva garantovala ich postavenie minimálne na tej úrovni, ako to navrhovala Ústavná zmluva.³

³ V Ústavnej zmluve o úlohe národných parlamentov pojednáva Protokol o úlohe národných parlamentov v Európskej únii a Protokol o uplatňovaní zásad subsidiarity a proporcionality. Zo záverov poslednej Rady (jún 2007) vyplýva, že je tendencia úlohu národných parlamentov v novom zmluvnom usporiadaní EÚ čiastočne oprostí Ústavnej zmluve redefinovať. Nový návrh oproti Ústavnej zmluve predlžuje lehotu na preskúmanie návrhov národnými parlamentmi zo 6

Národná rada viedla počas svojho predsedníctva ešte jednu pracovnú skupinu, ktorá vznikla na základe návrhu Piera Ferdinanda Casiniho, vtedajšieho predsedu Poslaneckej snemovne Talianskej republiky, s úmyslom využitia synergického efektu medzinárodného pôsobenia parlamentov EÚ. Cieľom tejto pracovnej skupiny bolo zmapovanie situácie a navrhnutie mechanizmov na zlepšenie koordinácie a tým pádom zvýšenie efektívnosti národných parlamentov pri pomoci parlamentom nových a vznikajúcich demokracií. V tejto súvislosti sa predpokladá aj zlepšenie spolupráce medzi Európskou komisiou a národnými parlamentmi, keďže Komisia finančne podporuje programy na podporu parlamentov nových a vznikajúcich parlamentov v rámci svojich programov.

Je zaužívaným zvykom, že predsedajúci parlament Konferencie si do programu doplní jednu tému, ktorá nemusí súvisieť s doterajšou agendou Konferencie. Minulý rok napríklad dánsky Folketing prišiel s témou „EÚ pohľadom spoza hraníc – prečo je EHP dobrou alternatívou pre Nórsko?“ Uplatnením tejto metódy NR SR navrhla ako posledný bod programu konferencie „Ukrajina, východný sused Európskej únie.“

„Ak hovoríme o európskej budúcnosti, nemôžeme sa uzatvárať do seba a musíme diskutovať aj o európskych krajinách, ktoré zatiaľ nie sú členmi Európskej únie, no ktoré majú potenciál, aby sa v budúcnosti tou či onou formou zapojili do pokračujúceho procesu európskej integrácie,“ povedal Pavol Paška na úvod témy Ukrajina, východný sused Európskej únie. Konštatoval, že Slovensko vždy podporovalo úsilie tohto svojho strategického suseda a partnera o hľadanie optimálnych riešení na ceste k prosperite a stabilite, ku ktorým patrí aj budovanie občianskej spoločnosti. Každá krajina, ktorá zdieľa hodnoty európskej rodiny, by podľa neho mala mať právo na plnohodnotné členstvo v spoločenstve. „Ukrajina je často stavaná do pozície, akoby si mala vybrať medzi dobrou spolupracou s EÚ alebo s Ruskom. Tieto dva vektory sa však nevylučujú – naopak, v budúcnosti by práve trojuholník EÚ, Ukrajina a Rusko mohol dosiahnuť vynikajúce parametre spolupráce,“ zdôraznil predseda NR SR a dodal: „Pre nás je veľmi dôležité, aby Ukrajina pokračovala v ceste demokratizácie ako náš významný sused a partner aj z pohľadu našej ambície splniť podmienky Schengenu.“

„Európa musí byť vybudovaná v našej krajine, ale musíme to urobiť my, sami,“ povedal hlavám parlamentov predseda Najvyššej rady Ukrajiny Oleksander Moroz. „Ukrajinský ľud sa usiluje o členstvo v Európskej únii aj napriek niektorým vnútorným prekážkam. Názor na vstup je takmer jednomyselný,“ podotkol. Pravdou je, že na Ukrajine sa k integrácii do EÚ vyjadruje negatívne iba Komunistická strana Ukrajiny, zatiaľ čo ostatné politické sily európsku integráciu buď nadšene vítajú (prezident Viktor Juščenko), alebo ju prinajmenšom neodmietajú (premiér Viktor Janukovič). V tejto súvislosti Moroz akcentoval, že je najvyšší čas, aby boli v danom kontexte definované vyhliadky pre Ukrajinu. „V našom záujme je hlbšia spolupráca, než akú umožňuje Európska únia,“ dodal, pričom poukázal na to, že Rusko, Bielorusko, Moldavsko a ďalšie krajiny sú tiež súčasťou susedskej politiky EÚ a Ukrajina by chcela mať privilegovanejšie postavenie. Vyjadril sa, že krajiny aspirujúce na členstvo v EÚ by mali získať nádej s určením konkrétnejšieho časového horizontu už na summite hláv členských štátov EÚ v júni 2007.

na 8 týždňov, pričom požaduje jednoduchú väčšinu hlasov parlamentov na to, aby sa návrh vrátil Európskej komisii na opätovné preskúmanie (Ústavná zmluva požadovala len 1/3 počtu hlasov národných parlamentov). Nový návrh zároveň stanovuje, že stanoviská národných parlamentov a odôvodnené stanovisko Európskej komisie k nim sa musia zaslať zákonodarcovi EÚ na posúdenie v rámci legislatívneho postupu, čím sa začne de facto osobitý legislatívny postup, ktorý Rada vo svojich záveroch tiež definovala.

Predseda poľského Sejmu Ludwik Dorn vyjadril jednoznačnú podporu Ukrajine v jej snahe vstúpiť do Európskeho spoločenstva. Podľa neho by sa táto podpora jasnej perspektívy mala nachádzať v deklarácii Európskej únie. Diametrálne odlišný postoj prezentoval predseda nemeckého Bundestagu Norbert Lammert. Síce priznal, že rozumie spomínanej požiadavke, ale považuje ju za veľmi problematickú. „Neviem si predstaviť, že by sme deklarovali osobitné podmienky len pre Ukrajinu,“ poznamenal, keďže proces rozširovania nesúvisí len s ňou. „Žiadna krajina v Európe si nemusí dať vnútiť požiadavky, ktorá vyžaduje Európske spoločenstvo,“ povedal. Súčasne však pripomenul, každá krajina musí preukázať, že je schopná vstúpiť do tohto spoločenstva, t.j. preukázať pripravenosť uplatňovať všetky normy, ktoré Európske spoločenstvo považuje za nevyhnutné. V tejto súvislosti vyjadril určité obavy z politických procesov na Ukrajine, v ktorých často prevládajú stranícke záujmy nad spoločnými hodnotami. Zároveň však zdôraznil, že problém ďalšieho rozširovania nie je iba otázkou pre Ukrajinu. Samotná EÚ musí prejsť inštitucionálnou reformou, aby bola pripravená na ďalšie rozširovanie.

6. Závěry konferencie z pohľadu Slovenska

Podľa výrokov samotných účastníkov, bratislavská konferencia prebehla na vysokej úrovni. Keďže išlo o jedno z najväčších protokolárnych stretnutí, organizovaných Slovenskou republikou počas jej samostatnej histórie, význam úspešného zvládnutia konferencie po organizačnej stránke nie je malý. Účastníci konferencie sa mali taktiež možnosť oboznámiť so slovenskými realiami, tradíciami a kultúrou, čo môže napomôcť k zvýšeniu informovanosti o Slovensku v rámci krajín Európskej únie.⁴

Z obsahového hľadiska Národná rada, reprezentovaná predsedom Pavlom Paškom, prispela do Konferencie predovšetkým v troch kľúčových rovinách: Po prvé, z iniciatívy predsedu slovenského parlamentu bola medzi témy konferencie zaradená aj otázka Ukrajiny a jej perspektívy v EÚ, čím Slovensko potvrdilo jednu z priorít svojej zahraničnej politiky a vyslalo susednej Ukrajine dôležitý signál. Po druhé, NR SR významne prispela k zvýšeniu efektívnosti medziparlamentnej spolupráce v rámci EÚ, jednak navrhnutím nového mechanizmu na stanovovanie predsedníctva Konferencie, ktorý zaručuje lepšie prepojenie medzi politikami predsedajúcej krajiny EÚ a Konferenciou, a tiež predložením mnohých praktických návrhov na zvýšenie efektívnosti medziparlamentnej spolupráce. Po tretie, predseda NR SR v ťažiskovej téme konferencie „Budúcnosť EÚ“ prezentoval stanovisko, ktoré napomôže k zvýšeniu stability EÚ a umožní tak aj jej ďalšie rozširovanie. Konferencia tiež vyslala jasný signál inštitúciám EÚ, že je potrebné zohľadniť významnú úlohu národných parlamentov pri tvorbe európskych politík v budúcom zmluvnom usporiadaní EÚ, pričom tiež vyzdvihla úlohu národných parlamentov pri riešení otázky tzv. demokratického deficitu. Takouto formou Konferencia predsedov parlamentov vyslala dôležitý signál pre rokovanie Európskej rady v júni 2007. Predstavitelia národných parlamentov sa tak významne zapojili do diskusie o budúcnosti EÚ, o charaktere novej zmluvy a o budúcej úlohe národných parlamentov pri tvorbe európskych politík.

⁴ Na tvorbe panelov, informujúcich o základných historických míľnikoch Slovenskej republiky vo vzťahu k slovenskému parlamentarizmu, ktoré boli umiestnené v Hurbanovej sieni NR SR pre zahraničných návštevníkov, sa zásadným spôsobom podieľal Ústav politických vied SAV.